

Puhe *koinōniasta* bisneskielellä haastaa käsitteen perinteistä käyttöä teologisesti latautuneena kuvauksena uskovien yhteydestä toisiinsa ja Jumalaan. Se saa myös lukemaan monia muitakin keskeisiä käsitteitä ja jakeita uudella tavalla: Elämä on Kristus ja kuolema on tuottoa evankeliumille (Fil. 1:21), Paavalin vankilassaolo ”vahvistaa” evankeliumista tehdyn sopimuksen (Fil. 1:7) ja jopa aina yhtä hankala vanhurskaus (*dikaiosynē*) löytyy sekin paitsi Uudesta testamentista, myös monista asiakirjoista, joissa kuvataan talousasioissa luotettavaa ihmistä. Teoekonomian linssin läpi katseltuna ajallemme tyypillinen eri elämänalojen ”siiloutuminen”, jota vastaan Quigley kertoo useaan otteeseen taistelevansa, hälvenee. Antiikin maailmassa, jossa laskutavasta riippumatta merkittävä osa ihmisistä eli köyhyysrajalla tai sen alla ja jossa jumalten uskottiin toimivan kaikkialla, ei kenties ole lopulta kovinkaan yllättävää törmätä ajatteluun, jossa nämä todellisuudet limittyvät toisiinsa. Erityisen vähän se yllättää kirjeessä, jonka kirjoittamistilanteessa ympäröivän maailman poliittiset realiteetit ovat johtaneet kirjoittajan vangitsemiseen. Kysymys ”kannattiko tähän ryhtyä?” on yhtä aikaa ekonominen, teologinen ja käytännöllinen.

Divine Accounting on varsin helppolukuinen ja verrattain lyhyt teos. Amerikkalaiseen tyyliin se myös pitää huolen siitä, että olennaiset asiat sanotaan riittävän monta kertaa. Vastaavasti kovin syvälle teeman käsittelyssä ei vielä päästä. Kirjan voikin ajatella olevan ennen kaikkea keskustelun-avaus ja kutsu laajentaa teoekonomista näkökulmaa ja sen metodeja eri tekstien ja teemojen käsittelyyn. Quigleyn seuraavan kirjaprojektin alustava otsikko on Vanderbiltn verkkosivujen mukaan *The Gendered Economy of Early Christianity*, joten hän itse ainakin aikoo syventää kysymyksiä, joita *Divine Accounting* nostaa esille. Sille projektille, samoin kuin muille tuleville teoekonomisille tutkimuksille ei voi toivoa muuta kuin mahdollisimman vähän realisoituvia riskejä ja mahdollisimman korkeita tuottoja!

Heikki Hietanen, TM
Eksegetiikan väitöskirjatutkija
Helsingin yliopisto

NILS NEUMANN & ANNA-LENA SENK (TOIM.)

Emotionen in der Bibel und ihrer Welt.
Biblisch-Theologische Studien 192.
Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht,
2022. 197 s.

Kiinnostus emootioita kohtaan on 1980-luvulta alkaen kasvanut myös eksegetiikassa. Aihealueen klassikko on professori Gerd Theissenin *Psychologische Aspekte paulinischer Theologie* (1983). Erityisesti 2000-luvulla aihetta on käsitelty yhä enemmän, Suomessa esimerkiksi professori Ismo Dunderberg tutkimuksissaan valentinolaisista. Jotkut ovat puhuneet jopa emotionaalista käännteestä (emotional turn), mutta se lienee liioittelua.

Nils Neumannin ja Anna-Lena Senkin toimittama tuore teos porautuu emootioihin Raamatussa ja Raamatun maailmassa. Neumann on raamatuteologian professori ja Senk tutkimusavustaja Hannoverin yliopistossa. Molemmat ovat johdantoluvun lisäksi laatineet omat artikkelinsa. Lisäksi kirjasta löytyy kolmen muun kirjoittajan artikkelit.

Neumannin ja Senkin johdantoartikkeli esittelee lyhyesti eksegeettisen emootiotutkimuksen tämänhetkistä tilannetta. Isoin periaatteellinen keskustelu koskee sitä, miten paljon psykologista tietoa voidaan käyttää tekstien selittämiseen. On itsestään selvää, että nykykäsitteet emootioista eivät vastaa antiikin kirjoittajien käsityksiä. Toisaalta peruspsykologisilta valmiuksiltaan ihminen ei ole parissa tuhannessa vuodessa muuttunut.

Antiikin emootiokäsityksiä kirjan artikkeleissa luodetaan pääosin retoriikan oppaiden perusteella. Tähän ohjaa historiallisen kontekstualisoinnin lisäksi sekin, että monet kirjoittajat ovat kirjallisuustieteellisesti orientoituneita ja siten kiinnostuneita kirjallisista vaikutuskeinoista. Antiikin filosofiassa emootioita pohdittiin paljonkin, mutta niihin kirjassa ei juurikaan viitata. Varautuneisuus filosofisia käsityksiä kohtaan voi olla paikallaan, koska filosofit pyrkivät yleensä sellaisiin systemaattisiin käsityksiin, jotka eivät koskaan tavoittaneet yleisten käsitysten moninaisuutta. Toisaalta kirjoittajat eivät myöskään näytä kunnolla perehtyneen filosofiaan.

Neumann ja Senk pitävät ilmeisenä, ettei emootioita käsitellä Raamatussa irratiionaalina

mielenliikkeinä, kuten stoalaiset heidän mukaansa ajattelivat. Arvio on yksipuolinen. Miten voidaan yleistävästi väittää jotain emootioista Raamatusta? Entä mihin unohtuivat niin sanotut hyvät emootiot (εὐπράθειαι), jotka stoalaisten mukaan olivat rationaalisia? Yksi hyvien emootioiden pääluokka oli ilo (χαρά), joka on Raamatusta varsin tavallinen. Kirjassa ei kommentoida muiden filosofisten koulukuntien tunnekäsityksiä.

Kirjan ensimmäisessä varsinaisessa artikkelissa antiikin filosofiaa tai retoriikkaa ei tarvita, sillä sen aihe ei liity kreikkalais-roomalaiseen kontekstiin. Artikkelissaan Heidelbergin yliopistossa väitöskirjansa laatinut ja Vanhan testamentin rakkauskäsityksiä tutkinut David Bindrim käsittelee rakkautta ensimmäisen Samuelin kirjan luvussa 18. Bindrim suhtautuu varauksella käsitykseen, että Daavidilla ja Joonatanilla olisi ollut homoeroottinen suhde. Saulin tyttären Miikalin osalta seksuaalinen luonne on sen sijaan ilmeinen. Bindrim osoittaa, miten rakkauskäsitys on näinkin lyhyessä tekstijaksossa varsin laaja-alainen.

Zürichin yliopistossa Uuden testamentin eksegetiikan assistenttina toimiva Daniel Maier käsittelee patriarkkakertomuksia muinaisetiopiaksi säilyneessä Riemuvuosien kirjassa. Onnellisuuden merkitys korostuu siinä kuten muissakin Vanhan testamentin kertomuksia uudelleen kertovissa lähteissä. Maier päättelee, että painotus on kasvavan kreikkalaisen vaikutuksen seurausta: kirjoittaja haluaa osoittaa, että kreikkalaiselle ajattelulle ominainen onnellisuus (εὐδαιμονία) esiintyy juutalaisten omassakin perinteessä eikä sitä tarvitse etsiä perinteen ulkopuolelta. Näin kreikkalaisvastaisuus johtaa omaksumaan kreikkalaisen ihanteen.

Neumann perehtyy omassa artikkelissaan pelon käsitteeseen Markuksen evankeliumissa. Hän ottaa lähtökohdakseen evankeliumin alkuperäisen lopun, jossa naiset pakenevat tyhjältä haudalta peloissaan, eivätkä kerro tapahtumasta mitään. Neumann osoittaa, että Markuksen evankeliumissa ja Raamatusta yleisemminkin pelko on oikea reaktio jumalallisen ilmiön kohtaamiseen. Hän esittää, että enkelin kehotus mennä Galileaan kohtaamaan ylösnoussut toteutuu kirjallisesti niin, että lukija joutuu aloittamaan evankeliumin alusta ja perehtymään syvemmin Jeesukseen

evankeliumin kertomuksessa. Tämä on ilmeisen kirjallisuustieteellinen ratkaisu, mutta se sopii myös protestanttiseen ajatukseen siitä, että Jeesus kohdataan Raamatusta. Neumann on protestantti.

Tanja Smailus on väitellyt Mainz'n yliopistossa tunteista Matteuksen evankeliumissa. Artikkelissaan hän käsittelee tunteiden roolia eettisen motivaation herättäjänä. Esimerkkitapauksena on Matteuksen evankeliumin kertomus orjista ja talenteista (Matt. 25:14–30). Smailus kiinnittää huomiota siihen, miten kolmas orja lamaantuu pelosta. Toisaalta orjan isännältään saama rangaistus pelottaa kertomuksen lukijoita, joiden ei oleteta lamaantuvan vaan toimivan oikealla tavalla. Smailus analysoi myös muita tekstin herättämiä tunteita.

Kirjan viimeisen ja ylivoimaisesti pisimmän artikkelin on laatinut Senk. Hän käsittelee yksimielisyyden (ὁμοθυμαδόν) teemaa Apostolien teoissa, jossa sana esiintyy usein, kun muualla Uudessa testamentissa se esiintyy vain kerran (Room. 15:6). Senk käyttää emotionaalisen tilan käsitettä ja vetoaa varsin perusteellisesti kirjallisuustieteeseen. Hän osoittaa, että yksimielisyys tarkoittaa alkuseurakuntaan ja apostoleihin liitettynä emotionaalista sidettä, mutta heidän vastustajiensa kohdalla yksimielisyys käsittää vain yhteisen halun vastustaa kristittyjä. Senk tekee runsaasti mielenkiintoisia huomioita muun muassa rakkaudesta ja vihasta.

Kirja käy pienestä johdatuksesta eksegeettiseen emootiotutkimukseen. Artikkelit eivät edusta mitään yhteistä metodiikkaa. On ilmeistä, että aiheesta voisi kirjoittaa paljon lisää ja aihe on sovellettavissa vaikkapa seurakuntatyöhön. Esimerkiksi talenttinsa haudanneen orjan tapaus perinteisesti synnyttää kertomuksen kuulijassa monia tunteita, joihin Smailuskin viittaa.

Niko Huttunen

Uuden testamentin eksegetiikan dosentti
Helsingin yliopisto